

Innst. 364 S

(2010–2011)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:135 S (2010–2011)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Linda C. Hofstad Helleland, Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen om å styrke barns rettigheter og innflytelse i barnevernet

Til Stortinget

1. Sammendrag

Forslagsstillerne understreker at et godt barnevern er et barnevern med stort mangfold av tiltak og tilbud, med høy kvalitet og med god ressursutnyttelse. Men det er også et barnevern som tar hvert enkelt barn på alvor og involverer barnet i forhold som er viktig for deres hverdag. Forslagsstillerne er bekymret over at barn i barnevernet føler seg overkjørt og umyndiggjort, da mange opplever å ikke få ta del i viktige avgjørelser omkring eget liv.

Deltagelse i saksbehandlingen

Et vellykket plasseringsløp kan ifølge forslagsstillerne defineres som et sammenhengende barneliv. Formelt sett handler dette om å bli betraktet og behandlet som et menneske med en selvstendig mening som blir tatt med i eget saksforløp.

Barnevernloven og forskning stadfester at barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modning, jf. barnevernloven § 6-3 første ledd.

Forslagsstillerne er av den oppfatning at et barnevern som i størst mulig grad klarer å ivareta dette hensyn, vil være et bedre barnevern for barn i en allerede utsatt situasjon. En bedre ivaretagelse av § 6-3 første ledd vil føre til at hensynet til barnets beste, § 4-1, vil bli bedre ivaretatt.

Forslagsstillerne understreker at barn må involveres i det skriftlige arbeidet og når planer for det enkelte barn utarbeides. Dette viser at det å styrke barns rettigheter og mulighet til innflytelse innenfor barnevernet vil føre til et bedre barnevern.

Styrke forskningen

Selv om forskningen på dette feltet peker i samme retning, er det ifølge forslagsstillerne kunnskapshull som det kreves ytterligere forskning for å tette. Forslagsstillerne ønsker derfor mer og spredt forskning på barnevernsfeltet. Forslagsstillerne ber derfor regjeringen legge frem en handlingsplan for Stortinget med forslag til styrking av forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.

Tilsynsførerordningen

Alle barn i fosterhjem skal ha en tilsynsfører, denne blir oppnevnt av det offentlige. Tilsynsførerprosjektet til Fosterhjemsforeningen viser at om lag 30 prosent av barna som hadde tilsynsfører, ikke fikk tilsyn i samsvar med lovens krav. Forslagsstillerne mener denne mangelen er svært alvorlig, både fordi det viser at mange barn i barnevernet ikke har den viktige tillitspersonen å forholde seg til i hverdagen, og at ordningen ikke fungerer godt nok.

Hovedkontakt

På mange institusjoner blir det oppnevnt en hovedkontakt som skal være barnets kontaktpunkt både på institusjonen og overfor saksbehandler i barnevernet, samt andre instanser der det er behov. Forslagsstillerne ønsker å se på hvordan ordningen med hovedkontakt kan formaliseres og utvikles for best mulig å ivareta barnas medvirkning og innflytelse på egen hverdag.

Rapportering

Barn bør etter forslagsstillernes mening kunne inkluderes i arbeidet med å skrive rapporter om egen adferd, utvikling og aktiviteter. Egne utsagn om hvordan barna opplever hverdagen kan være positivt for den videre saksgangen, barnets forståelse for tiltak som igangsettes, som læring for barnet og som en del av behandlingen.

Forslagsstillerne ber Stortinget om å be regjeringen legge frem egen sak om hvordan styrke barn i barnevernets rettigheter og mulighet til innflytelse over egen hverdag slik som barnevernloven legger opp til. Dette gjelder i utnevningen av de ulike personene de skal forholde seg til som støttepersoner, deltagelse og involvering i saksbehandlingen og så videre.

Lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet

Prosessen med å klage på vedtak fattet av barnevernet kan ifølge forslagsstillerne oppleves som en uoverkommelig oppgave for dem det gjelder. Forslagsstillerne ønsker å gi barn og pårørende av barn i barnevernet mulighet til å få kvalifisert bistand av en uavhengig klagehjelp når de er i konflikt med det offentlige eller ønsker uavhengige råd i sin saksbehandling. Dette må være et lavterskeltilbud som er tilgjengelig og som har mulighet til å yte rask og kvalifisert bistand på en rekke områder.

Begrepsbruk

Flere av begrepene som brukes i barnevernet, som for eksempel «tilsynsfører», assosieres til andre og mer belastede områder. Forslagsstillerne anmoder derfor Stortinget om å be regjeringen gå igjennom begrepsbruken i barnevernet for å gjøre ordbruken mindre stigmatiserende og ladet.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak for å styrke barns rettigheter og mulighet for innflytelse i barnevernet.
2. Stortinget ber regjeringen vurdere en lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til handlingsplan for å styrke forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.
4. Stortinget ber regjeringen igangsette en fullstendig gjennomgang av begrepsbruken i barnevernet.»

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Gunn Karin Gjøl, Kåre Simensen, Arild Stokkan-Grande og Lene Vågslid, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, Øyvind Korsberg og Ib Thomsen, fra Høyre, Linda C. Hofstad Helleland og Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, Gina Knutson Barstad, fra Senterpartiet, Christina Nilsson Ramsøy, og fra Kristelig Folkeparti, Øyvind Håbrekke, viser til Representantforslag 135 S (2010–2011) om å styrke barns rettigheter og innflytelse i barnevernet.

Komiteen mener at et godt barnevern er et barnevern med stort mangfold av tiltak og tilbud, med høy kvalitet og god ressursutnyttelse. En grunnleggende forutsetning for et godt barnevern er at barns rett og innflytelse og medvirkning ivaretas på en god måte og i samsvar med barnets beste. En helt sentral del av barnevernets arbeid er å informere barn og foreldre og å lytte til deres synspunkter. Komiteen vil understreke at for å styrke barns identitet og opplevelse av sammenheng og forutsigbarhet i dagliglivet, er god informasjon avgjørende. Selv om barn har krav på tilpasset informasjon om sin nåværende situasjon, sin bakgrunn og fremtid, merker komiteen seg at det likevel er mange barn som opplever at de ikke får ta del i viktige avgjørelser som omhandler eget liv.

Komiteen vil vise til at det for første gang er gjennomført en brukerundersøkelse blant barn over ni år i statlige og private barnevernstiltak. Komiteen mener slike brukerundersøkelser er viktige, og er glad for at denne skal gjennomføres årlig som en del av en strategi for økt deltakelse og innflytelse i barnevernet. Videre merker komiteen seg at brukerundersøkelsen blant annet viser at barn i for liten grad blir hørt og tatt på alvor, at de i liten grad opplever at de deltar i utarbeidelsen av egen omsorgs- eller tiltaksplan, eller vet hva som står i rapporter som skrives om dem. Dette gjelder i særlig grad barn som bor på institusjon. Komiteen mener dette er alvorlig.

Komiteen merker seg at det er gitt ut flere veiledere og informasjonsmateriell de senere årene som skal styrke barns rett til medvirkning i barnevernet. Komiteen viser til veilederen «Snakk med meg» (2009), og «Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon», som ble distribuert til alle landets barnevernstjenester. I tillegg har direktoratet utviklet en brosjyre som heter «Til deg som bor i fosterhjem». Komiteen ser at til tross for dette, så må barn i statlige barnevernstiltak involveres i egen sak i større grad. Komiteen

mener dette er bekymringsfullt og at resultatene fra brukerundersøkelsen må følges nøye opp.

Komiteen er kjent med at det nedsatte barnevernspanelet skal komme med konkrete anbefalinger og råd til hvordan fremtidens barnevern kan utvikles til barnets beste, og at det er lagt stor vekt på å få med barnevern barnas egen stemme i arbeidet. Komiteen mener det er svært bra at det blir lagt stor vekt på hvordan barn og foreldres brukermedvirkning kan styrkes i arbeidet, og at innstillingen fra dette utvalget vil være et viktig bidrag i å styrke barnevernet. Videre har komiteen merket seg at departementet i sitt arbeid med å revidere rundskrivet «Saksbehandling i barnevernstjenesten» vil legge stor vekt på å tydeliggjøre barns rett til medvirkning, i tillegg til at departementet nå gjennomgår de ulike forslagene fra rapporten «Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møte mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett».

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til ny forskning fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) og Berit Skauges masteroppgave «Er det noen som vil høre på meg». Funnene viser at barn i mindre grad enn tidligere blir informert og tatt med i sin egen sak i barnevernet. Disse medlemmer ser det som svært bekymringsfullt at barns stemme i mindre grad blir hørt fordi det fører til et dårligere barnevernstilbud for barna. Disse medlemmer mener derfor at de allerede igangsatte tiltak ikke er tilstrekkelig for å ivareta barns rettigheter og mulighet for innflytelse i barnevernet, og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak for å styrke barns rettigheter og mulighet for innflytelse i barnevernet.»

Tilsynsførerordningen

Komiteen understreker at alle barn under 18 år som er plassert i fosterhjem skal ha tilsynsfører, og at dette er en forutsetning for å kunne ivareta barns rettssikkerhet. Komiteen er bekymret over at det pr. første halvår 2010 ble rapportert om at 816 av 7 117 barn manglet tilsynsfører. Komiteen merker seg at Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i desember 2010 presiserte ovenfor kommunene deres lovpålagte oppgaver med å oppnevne tilsynsfører til barn i fosterhjem, og at departementet er i dialog med kommunenes interesseorganisasjon KS om hvordan rekrutteringen av tilsynsførere kan bedres. Komiteen vil understreke viktigheten av at dette bedres. Videre vil komiteen vise til at det er satt ned en arbeidsgruppe på fosterhjemsområdet hvor KS er deltaker, og at det skal avgis en rapport i september 2011 hvor de blant annet skal gi forslag til

hvordan arbeidet med rekruttering og oppfølging av tilsynsførere kan styrkes.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil vise til at regjeringen i løpet av 2012 vil vurdere organiseringen av barnevernet, og vil i den forbindelse vurdere tilsynsførerordningen med sikte på å sørge for en mer stabil rekruttering av tilsynsførere og et bedre innhold i tilsynet med sikte på å styrke barnas rettssikkerhet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er bekymret over at så mange barn i fosterhjem mangler tilsynsfører, og at regjeringen ikke har gjort mer for å følge opp dette. Tallet på barn som mangler tilsynsfører har holdt seg stabilt fra 2009 til 2010. Disse medlemmer viser til Innst. 361 S (2009–2010) om en gjennomgang og styrking av tilsynsordningen i barnevernet. Barn i fosterhjem er i en meget utsatt, og ofte svært sårbar, posisjon. Disse medlemmer er derfor opptatt av å sikre disse barnas rettigheter og har forventninger til at regjeringen følger opp de kommunene som ikke oppfyller det lovpålagte tilsynet.

Disse medlemmer viser til Innst. 186 S (2009–2010) om en opptrappingsplan for å sikre full barnevernsdekning. Disse medlemmer viser til at full barnevernsdekning innebærer nok behandlingsskapasitet i det kommunale barnevernet, nok fosterhjems plasser og institusjons plasser til å gi alle barn et tilbud tilpasset den enkeltes behov, nok kapasitet i fylkesnemndene til å sikre rask saksbehandling, tilstrekkelig antall tilsynsførere, samt rett til ettervern fram til 23 år for unge med tiltak etter barnevernloven. Dette medlem vil i denne sammenheng understreke at et tilfredsstillende tilsyn og oppfølging av dette for hvert enkelt barn med tiltak under barnevernet er et viktig element i målet om full barnevernsdekning.

Rapportering/planarbeid

Komiteen mener at vi stadig må passe på at barnevern barns rettigheter er ivaretatt, og at barn i større grad må kunne ta del i å utforme tiltaks- eller omsorgsplanene sine. Komiteen ser også at barn har ulike forutsetninger for å delta i utformingen av planene, og at det er barnevernstjenesten der barnet oppholder seg som må vurdere i hvert enkelt tilfelle i hvor stor grad barn skal involveres i rapporterings- og planarbeidet. Komiteen vil vise til at det står i den utarbeidede veilederen «Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barnevernstjenesten» at dialog og myndiggjøring er viktige elementer i et godt barne-

vernarbeid og viser videre til svarbrevet fra statsråden hvor dette blir nærmere presisert (vedlegg).

Hovedkontakt

Komiteen vil understreke at individtilsyn skal skje når barna oppholder seg på barnevernsinstitusjonen, og vil vise til at dette også står presisert i Forskrift om tilsyn med barn i barnevernsinstitusjoner for omsorg og behandling. Komiteen merker seg at det også er presisert at tilsynsmyndigheten skal ta kontakt med det enkelte barn. Videre vil komiteen vise til statsrådets svarbrev (vedlegg) at dette tilsynet har et annet siktemål enn en hovedkontakt. Tilsynets formål er å påse at lover og regelverk blir fulgt, og at barna får forsvarlig omsorg og behandling i institusjonen. Videre skal tilsynet påse at barna blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet.

Komiteen er kjent med at fra 1. januar 2010 ble det overordnede faglige ansvaret for fylkesmennenes tilsyn med barneverninstitusjoner lagt til Statens helsetilsyn, og mener dette er en viktig styrking av ordningen. Komiteen vil videre vise til at oppnevning av hovedkontakt i institusjoner er en god ordning, men at den ikke kan sidestilles med det lovpålagte tilsynet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at ordningen med utpeking av hovedkontakt på institusjon bør vurderes formalisert, eller at det blir gitt veiledende retningslinjer, som både de ansatte og barna på institusjonen kan forholde seg til. Disse medlemmer ser på dette som en styrking av barns mulighet til innflytelse og kontroll over egen hverdag, og at dette vil bidra til å styrke barns rettigheter i barnevernet.

Lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet

Komiteen mener det er svært viktig med gode klage- og tilsynsordninger i barnevernet. Av hensyn til brukernes rettssikkerhet er det viktig at barn og foreldre får tilstrekkelig med råd og veiledning i forbindelse med klage. Komiteen vil vise til barnevernloven § 6-5 som sier at alle vedtak om hjelpetiltak som fattes av den kommunale barnvernstjenesten, kan påklages til Fylkesmannen. Komiteen vil videre vise til at i saker som innebærer tvang, så har foreldre og barn som er part i saken rett til gratis advokatbistand. Komiteen mener det er bra at statsråden vil vurdere nærmere om pasient- og brukerombudene bør gis en rolle i barnevernet, tilsvarende Helse- og sosialombudet i Oslo. Dette ombudet gir blant annet råd og veiledning om rettigheter til barn og unge, foreldre og pårørende og fosterforeldre som er i kontakt med barneverntjenesten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at rettssikkerhet er et viktig element i Norge, og var også et av argumentene da fylkesnemndene ble etablert i 1993. Disse medlemmer finner derimot grunn til å stille spørsmålstegn ved nettopp rettssikkerheten i det å ha et domstolslignende organ utenom det ordinære rettsapparatet. Disse medlemmer mener det er viktig at beslutninger som fattes i saker mellom to parter (i tilfellet med fylkesnemndene, en kommune og en privat part) er tillagt rettsapparatet, for å sikre en likest mulig behandling av saker. Ikke bare fra sted til sted, men også fra saksfelt til saksfelt. Disse medlemmer mener at lik saksbehandling og like rettigheter er et viktig prinsipp for å sikre rettssikkerheten.

Disse medlemmer viser til at vedtak om tvang er sterke virkemidler som skal være forbeholdt de absolutt mest påtrengende situasjoner, og må aldri anses som noen norm eller føre-var-prosedyre. Å frata et menneske sin frihet eller sitt barn vil alltid oppfattes som et brutalt overgrep, og det er derfor svært viktig at beslutninger aldri fattes på usikkert grunnlag. Disse medlemmer mener det er prinsipielt viktig at alle har rett til å få saker som har et så potensielt inngripende utfall, ført for rettsapparatet. Disse medlemmer viser spesielt til saker innen barnevernsfeltet, der fagpersoner fra profesjonen opptre som både rådgivere/fagkyndige og fatter vedtak i saker. Dette er i seg selv ytterligere et argument for å føre sakene for rettsapparatet, hvor de fagkyndige fra profesjonene kan føre sine saker for en ordinær domstol.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå de nødvendige lovendringer for å legge ned fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, og overføre disse nemndenes oppgaver til de ordinære domstolene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti registrerer at kampen om barna har ført til at det har vokst frem et nasjonalt nettverk av barnevernrådgivere på nett. Nettrådgivere råder foreldre som kontaktes av barnevernet til blant annet å rømme utenlands. Disse medlemmer er bekymret over den utviklingen vi ser innenfor barnevernet med økt bruk av «nye barnevernrådgivere» og mener at dette er signaler som må tas på alvor. Disse medlemmer mener bruken av nettrådgivere vokser fordi foreldrene i barnevernssaker får for dårlig oppfølging. Mange av foreldrene blir aldri ferdig med sorgen over å miste et barn, og det gjøres for lite for å følge opp foreldrene der barnevernet har overtatt omsorgen

for barnet. Disse medlemmer er av den oppfatning at bedre foreldreoppfølging kan spare barnevernet både for tid og penger, og viser til at barnevernet bør styrke sin kompetanse på kommunikasjon og mekling. Disse medlemmer viser til at barnevernet er pålagt å følge opp foreldrene, men at de mangler ressurser til dette.

Disse medlemmer vil på den bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke oppfølgingen av opprinnelige foreldre i barnevernssaker.»

Disse medlemmer er glad for at regjeringen anerkjenner at brukernes rettssikkerhet i barnevernet skal være godt ivaretatt gjennom mulighet til og veiledning ved klager. Disse medlemmer ser derfor frem til regjeringens vurdering av om pasient- og brukerombudene bør gis en rolle i barnevernet.

Da dette er i tråd med Høyres forslag, fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere en lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet.»

Handlingsplan for å styrke forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet

Komiteen vil vise til at barn og unges erfaringer med barneverntiltak sist ble undersøkt gjennom en brukerundersøkelse som ble lagt frem i år. Komiteen er enig med forslagsstillerne at vi har kunnskapshull innenfor barnevernsområdet. Videre vil komiteen vise til at det over flere år er satset systematisk på forskning gjennom en felles forsknings- og utviklingsstrategi, og at gjeldene strategier danner utgangspunkt for nåværende satsing. Komiteen merker seg at det vil bli utarbeidet en ny strategi innen utgangen av 2012.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er opptatt av å styrke den brede og frie forskningen på barnevernsfeltet. Barnevernsfeltet er preget av barnevernspedagogiske strømninger om hvilke tiltak som er best for barna, og hvilke prinsipper som skal veie tyngst. Disse medlemmer ser det derfor som særlig viktig at forskningen på barnevernsfeltet er omfattende og spredt for å sikre en uavhengig og kritisk tilnærming til barnevernet.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til handlingsplan for å styrke forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.»

Begrepsbruk

Komiteen deler forslagstillernes syn på at begrepene i barnevernet bør bli mer brukervennlig. Komiteen viser videre til svarbrevet fra statsråden om at barnevernpanelet vil ha synspunkter om begrepsbruken i barnevernet. Barnevernpanelet er bredt sammensatt, og komiteen mener innspillene fra panelet må spille en viktig rolle i videre vurdering av begrepsbruken i barnevernet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener flere aktører enn barnevernpanelet bør høres i dette viktige spørsmålet, og ønsker derfor at regjeringen sender forslag til endring av ulike begreper i barnevernet ut på høring til relevante aktører.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen igangsette en fullstendig gjennomgang av begrepsbruken i barnevernet.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak for å styrke barns rettigheter og mulighet for innflytelse i barnevernet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen styrke oppfølgingen av opprinnelige foreldre i barnevernssaker.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen vurdere en lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til handlingsplan for å styrke forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen igangsette en fullstendig gjennomgang av begrepsbruken i barnevernet.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen foreslå de nødvendige lovendringer for å legge ned fylkesnemndene for bar-

nevern og sosiale saker, og overføre disse nemndenes oppgaver til de ordinære domstolene.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen viser til representantforslaget og til sine merknader og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:135 S (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Linda C. Hofstad Helleland, Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen om å styrke barns rettigheter og innflytelse i barnevernet – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 26. mai 2011

Gunn Karin Gjøl

leder

Lene Vågslid

ordfører

Vedlegg**Brev fra Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 9. mai 2011****Dokument 8:135 S (2010-2011) - Representantforslag om å styrke barns rettigheter og innflytelse i barnevernet**

Jeg viser til brev av 29. april 2011 fra Familie- og kulturkomiteen, med oversendelse av Representantforslag 135 S (2010-2011) fra stortingsrepresentantene Linda C. Hofstad Helleland, Sonja Sjøli og Olemic Thommessen. Komiteen ber om departementets vurdering av forslaget.

Stortingsrepresentantene Linda C. Hofstad Helleland, Sonja Sjøli og Olemic Thommessen har fremmet følgende forslag:

1. *Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak for å styrke barns rettigheter og mulighet for innflytelse i barnevernet.*
2. *Stortinget ber regjeringen vurdere en lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet.*
3. *Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til handlingsplan for å styrke forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.*
4. *Stortinget ber regjeringen igangsette en fullstendig gjennomgang av begrepsbruken i barnevernet.*

Jeg har følgende kommentarer til forslagene:

1. Tiltak for å styrke barns rettigheter og mulighet for innflytelse i barnevernet

BARNES DELTAGELSE I SAKSBEHANDLINGEN

Forslagsstillerne er opptatt av barns deltagelse i saksbehandlingen og viser til at involvering av barn fører til et bedre barnevern.

Jeg er helt enig med representantene i at en grunnleggende forutsetning for et godt barnevern er at barns rett til innflytelse og medvirkning ivaretas på en god måte og i samsvar med barnets beste. Barns rettigheter under saksbehandlingen er regulert i barnevernloven § 6-3. Alle barn som er fylt 7 år skal informeres og gis anledning til å uttale seg i saken. Også yngre barn som forstår hva saken gjelder har denne retten. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Bestemmelsen inneholder også regler om når barnet selv er part i saken. Hovedregelen er at barn over 15 år er part i saken.

Å informere barn og foreldre og å lytte til deres synspunkter skal stå sentralt i barnevernets arbeid.

Barn har krav på tilpasset informasjon om sin nåværende situasjon, sin bakgrunn og sin framtid. God informasjon kan bidra til en styrket identitet og opplevelse av sammenheng og forutsigbarhet i dagliglivet. Som forslagsstillerne påpeker, opplever likevel mange barn i barnevernet at de ikke får ta del i viktige avgjørelser omkring eget liv.

I en nylig gjennomført brukerundersøkelse blant barn over ni år i statlige og private barneverntiltak, vises det til at flere av barna opplever at de i for liten grad blir hørt og tatt på alvor. De ønsker at det blir tatt hensyn til deres meninger, og at de får være med på å planlegge og ta avgjørelser som angår deres fremtid. I brukerundersøkelsen framkommer det at ca. halvparten av barna er enige i at de blir fortalt hvilke rettigheter de har der de bor. Resultatene fra brukerundersøkelsen viser at mange av de intervjuede barna i liten grad opplever at de deltar i utarbeidelsen av tiltaks- eller omsorgsplanen sin, eller vet hva som står i rapporter som skrives om dem. Dette gjelder i særlig grad de barna som bor i institusjon. Brukerundersøkelsen er en del av en strategi for økt deltagelse og innflytelse i barnevernet og skal gjennomføres årlig.

Alle barn og unge som blir plassert i institusjon skal bli fortalt om sine rettigheter. Bufdir har utviklet en brosjyre som inneholder informasjon om barns rettigheter når de bor i barneverninstitusjon. Brosjyren er laget i to versjoner; en for barn over tolv år og en for barn under tolv år. Brosjyren deles ut til barn som bor i barneverninstitusjon og har et format som gjør at den også egner seg til å henge på veggen som en plakat. Brosjyren har også et felt der kontaktinformasjon for tilsynsmyndigheten og saksbehandler i kommunen kan fylles inn.

Det er i de senere årene gitt ut flere veiledere og informasjonsmateriell som skal styrke barns rett til medvirkning i barnevernet. I 2009 ga departementet ut veilederen ”*Snakk med meg*” sammen med en DVD om hvordan barnevernet kan bli bedre til å snakke med barn. Det ble samtidig gitt ut en veileder om oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertagelse: ”*Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon*”. Dette materialet ble distribuert til alle landets barnevernstjenester. Direktoratet har også utviklet en brosjyre som heter ”*Til deg som bor i fosterhjem*” som inneholder informasjon om det å være fosterbarn og om rettigheter for barn som bor i fosterhjem. Dette heftet er også utviklet i to versjoner for barn over og under tolv år og deles ut til fosterbarn.

Likevel viser resultatene fra brukerundersøkelsen at barn i statlige barneverntiltak i større grad må involveres i egen sak. Også annen forskning viser at barnevernet i for liten grad involverer barnet i saken. Det skal det ikke være tilfældigheter som avgjør hvordan barnet får ta del i viktige avgjørelser i eget liv.

I november 2010 nedsatte Regjeringen et panel for å komme med konkrete anbefalinger og råd til hvordan fremtidens barnevern kan utvikles til barnets beste. Barnevernpanelet er bredt sammensatt og det er lagt stor vekt på få med barnevernbarnas egen stemme inn i arbeidet. Panelet ble bedt om å legge særlig vekt på hvordan barn og foreldres brukermedvirkning kan styrkes, og skal levere sin innstilling i september 2011. Den kommende innstillingen vil bli et viktig bidrag i det videre arbeidet med å styrke barnevernet. Jeg vil også nevne at Regjeringen nylig nedsatte et utvalg som skal utrede unges makt og innflytelse. Utvalget ble blant annet bedt om nøye å utrede unges makt og mestring av egen livssituasjon på de arenaer de til en hver tid befinner seg, og skal levere sin innstilling innen 15. desember 2011.

Jeg vil også nevne at departementet i sitt arbeid med å revidere rundskrivet *”Saksbehandling i barneverntjenesten”* vil legge stor vekt på å tydeliggjøre barns rett til medvirkning.

I 2009 utredet Karl Harald Søvig på oppdrag fra departementet forholdet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett. Utredningen resulterte i rapporten *”Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom Fns barnekonvensjon og norsk rett”*. På flere områder var konklusjonen at det er rom for forbedringer i lovverket. Når det gjelder barns rett til å bli hørt i saken, konkluderte rapporten med at § 6-3 i barnevernloven har en god utforming sett fra et barnekonvensjonsperspektiv.

Når det gjelder barns partsstatus, konkluderte rapporten med å anbefale revisjon av § 6-3 når det gjelder plikt til å vurdere partsstatus for barn over 12 år. Departementet er i ferd med å gå igjennom de ulike forslagene i rapporten og vil i den forbindelse vurdere forslaget nærmere.

Jeg vil avslutningsvis nevne at Helsetilsynet i 2011-2012 skal gjennomføre et landsomfattende tilsyn. Et av temaene i tilsynet er om kommunene sikrer barns rett til medvirkning i forbindelse med undersøkelser og evaluering. Dette vil gi oss verdifull kunnskap om barnevernets arbeid med å sikre barns rett til medvirkning, og vil kunne bidra til at retten til medvirkning får en mer sentral plass i barnevernets daglige arbeid.

TILSYNSFØRERORDNINGEN

Representantene tar opp tilsynsførerordningen og er blant annet bekymret for at flere barn mangler tilsynsfører. Alle barn under 18 år som er plassert i

fosterhjem skal ha tilsynsfører. Tilsynsfører skal være barnets uavhengige støtteperson. Gjennom tilsynsførerordningen får det enkelte barn oppnevnt en person som får spesielt ansvar for å kontrollere at barnet har det bra og som kan bistå barnet dersom det oppstår problemer. Tilsyn med barn i fosterhjem er en forutsetning for å kunne ivareta barnets rettssikkerhet.

Kommunene oppgir at de per første halvår 2010 til sammen hadde tilsynsansvar for 7117 barn. Rapporteringer viser at 816 av disse fosterbarna manglet tilsynsfører. I tillegg viser tidligere rapporteringer at 30 prosent av barna som hadde tilsynsfører ikke fikk tilsyn i samsvar med lovens krav som sier at tilsynsfører skal besøke barnet fire ganger i året.

I henhold til barnevernloven er det kommunen som har ansvaret for å rekruttere og oppnevne tilsynsførere til barn i fosterhjem. Departementet sendte i desember 2010 ut et brev til alle landets kommuner hvor vi presiserte deres lovpålagte oppgaver med å oppnevne tilsynsfører til barn i fosterhjem. I brevet presiserte departementet at alle barn i fosterhjem har krav på å få oppnevnt tilsynsfører, og at tilsynsføreren skal oppnevnes allerede ved godkjenningen av fosterhjemmet. Vi er også i dialog med kommunenes interesseorganisasjon KS om hvordan rekrutteringen av tilsynsførere kan bedres. Fylkesmannen er særlig oppmerksomme på at fosterbarn mangler tilsynsfører, og flere fylkesmenn har gjennom sitt tilsyn lagt vekt på om kommunen har oppnevnt tilstrekkelig antall tilsynsførere.

Jeg vil også nevne at jeg nylig har satt ned en arbeidsgruppe på fosterhjemsområdet. Arbeidsgruppen ledes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og KS er blant deltagerne i gruppen. I arbeidsgruppens mandat fremkommer det at de skal gi forslag til hvordan arbeidet med rekruttering og oppfølging av tilsynsførere kan styrkes. Arbeidsgruppen vil avgi sin rapport i september.

Departementet vil i løpet av 2012 vurdere organiseringen av barnevernet, og vil i den forbindelse vurdere tilsynsførerordningen med sikte på å sørge for en mer stabil rekruttering og et bedre innhold i tilsynet.

RAPPORTERING/PLANARBEID

Representantene viser til at det i barnevernet utarbeides rapporter om hvert enkelt barn, men at barna i varierende grad involveres i dette arbeidet. Representantene ønsker at regjeringen skal legge fram en egen sak om hvordan styrke barn i barnevernets rettigheter og muligheter til innflytelse over egen hverdag.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at vi stadig må passe på at barnevernbarns rettigheter er ivarettatt, og at barn i barnevernet i enda større grad bør oppleve at

de har innflytelse på sin egen hverdag. En brukerundersøkelse blant barn i statlige og private barnevern-tiltak (Rambøll 2011) viser at en stor andel av de intervjuede barna i liten grad opplever at de deltar i å utforme tiltaks- eller omsorgsplanene sine, eller vet hva som står i rapporter som skrives om dem.

Departementet utarbeidet i 2006 veilederen ”Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten”. Veilederen understreker at dialog og myndiggjøring er viktige elementer i godt barnevernarbeid: ”Utarbeiding og oppfølging av tiltak og tiltaksplaner er derfor et samarbeidsprosjekt der ungdom, større barn og foreldre medvirker og hvor de så langt som mulig skal finne sine egne formuleringer igjen i mål og prioriteringer”. Omsorgsplaner åpner i mindre grad enn tiltaksplaner for innflytelse fra foreldre og barn, men veilederen understreker at også utformingen av disse planene gir mulighet for dialog og medvirkning.

Det er barneverntjenesten der barnet oppholder seg som i hvert enkelt tilfelle må vurdere i hvor stor grad barn skal involveres i rapporterings- og planarbeidet. Barn har ulike forutsetninger for å delta i utformingen av planen. Utgangspunktet for vurderingen skal være hva barneverntjenesten ut fra sitt faglige skjønn mener vil være til det enkelte barnets beste. Departementet vil vurdere nærmere presiseringer i forbindelse med revidering av saksbehandlingsrundskrivet eventuelt ved revidering av andre dokumenter der det er naturlig å omtale barns medvirkning i forbindelse med rapportering og planarbeid.

HOVEDKONTAKT

Representantene viser til at ikke alle barn som oppholder seg på barneverninstitusjon, får det individrettede tilsynet som de har krav på. Uavhengig av dette lovpålagte tilsynet oppnevner mange institusjoner en hovedkontakt som skal være barnets kontaktpunkt både på institusjonen og overfor barnevern og andre instanser. Representantene ønsker å se på hvordan ordningen med hovedkontakt kan formaliseres og utvikles for best mulig å ivareta barnas medvirkning og innflytelse på egen hverdag.

I forbindelse med individtilsynet er det svært viktig at tilsynsmyndigheten (Fylkesmannen) snakker med barna som bor på institusjonen. Det er derfor presisert i Forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling at tilsynsmyndigheten skal legge tilsynsbesøk til tidspunkter der det kan forventes at barna er tilstede på institusjonen. Det er også presisert at tilsynsmyndigheten skal ta kontakt med det enkelte barn.

Dette tilsynet har et annet siktemål enn en hovedkontakt. Tilsynets formål er å påse at lover og regelverk blir fulgt, og at barna får forsvarlig omsorg og behandling i institusjonen. Videre skal tilsynet påse at barna blir behandlet hensynsfullt og med respekt

for den enkeltes integritet. Fylkesmannen skal ha sin oppmerksomhet rettet mot alle forhold som har betydning for barnas helse og utvikling, trivsel, velferd og rettsikkerhet. Jeg vil understreke viktigheten av et slikt lovpålagt tilsyn som Fylkesmannen har i dag.

Jeg vil i denne sammenheng vise til at fra 1. januar 2010 ble det overordnede faglige ansvaret for Fylkesmannens tilsyn med barneverninstitusjoner lagt til Statens helsetilsyn. Dette mener jeg er en klar styrking av tilsynsordningen. Statens helsetilsyn kan legge føringer på både metodebruk, tema for tilsyn og prioriteringer.

Departementet har ved flere anledninger formidlet til Statens helsetilsyn at det har stor betydningen at tilsynsmyndigheten samtaler med de barn som oppholder seg på en barneverninstitusjon. Statens helsetilsyn har fulgt opp dette på flere måter. I sitt embetsoppdrag til fylkesmennene for 2011 har Helsetilsynet presisert at tilsynsbesøkene skal innrettes slik at tilsynsmyndigheten får kontakt med barna og får hørt barnas syn på oppholdet. Videre er Statens helsetilsyn i gang med å utarbeide en veileder for samtale med barn under tilsynsbesøk som Fylkesmannen skal benytte. Departementet har også bedt Statens helsetilsyn lage en systematisk oversikt over omfanget av de enkelte fylkesmannsembeters samtaler med barn. Disse forholdene vil bidra til å styrke individtilsynet og dermed barns rett til medvirkning og innflytelse.

Det er fokus i barnevernsinstitusjoner på ordninger som skal ivareta barns behov, blant annet av hensyn til kontinuitet og stabilitet i omsorgen. Hovedkontakt er et eksempel på en slik ordning, og ordningen har vært en vanlig praksis i barneverninstitusjoner i lang tid. Mange institusjoner har rutiner på hovedkontaktens ansvar og oppgaver.

Oppnevning av en hovedkontakt i institusjoner er en god ordning, men kan ikke sidestilles med det lovpålagte tilsynet.

På bakgrunn av de prioriteringer som ligger i Helsetilsynets tilsynsoppdrag kan jeg ikke i dag se behovet for å formalisere ordningen med en hovedkontakt.

2. Lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet

Forslagsstillerne ønsker å gi barn og pårørende mulighet til kvalifisert bistand av en uavhengig klagehjelp i form av en lavterskel klageordning.

Av hensyn til brukernes rettsikkerhet er det svært viktig med gode klage- og tilsynsordninger i barnevernet. Jeg er derfor enig med forslagsstillerne i at det er viktig at barn og foreldre får tilstrekkelig råd og veiledning i forbindelse med klage.

Alle vedtak om hjelpetiltak som fattes av den kommunale barneverntjenesten kan påklages til fylkesmannen, jf. barnevernloven § 6-5. Fylkesmannen kan prøve alle sider av saken og det er forvaltningslovens alminnelige regler gjelder ved behandlingen av saken. Når det gjelder saker som innebærer bruk av tvang, har foreldrene og barn som er part i saken rett til advokatbistand i forbindelse med fylkesnemndas og domstolenes behandling av saken. Bistanden er gratis og ikke behovsprøvd.

Både barneverntjenesten og fylkesmannen har et ansvar for å gi nødvendig råd og veiledning om muligheten til å påklage vedtaket og om saksbehandlingsreglene ved klagebehandlingen.

Jeg ser på denne bakgrunn ikke behov for å etablere en egen klageordning.

Jeg ser imidlertid at det kan være grunn til å vurdere nærmere om pasient- og brukerombudene bør gis en rolle i barnevernet tilsvarende Helse- og sosialombudet i Oslo. Dette ombudet gir blant annet råd og veiledning om rettigheter til barn og unge, foreldre og pårørende og fosterforeldre som er i kontakt med barneverntjenesten. Dette kan være i forbindelse med meldinger, undersøkelse, hjelpetiltak og omsorgstiltak etter barnevernloven. Ombudets virksomhet på barnevernfeltet er først og fremst knyttet til frivillig hjelpetiltak, og ikke til saker som innebærer tvang og derfor behandles av fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker.

Avslutningsvis viser jeg til at det i dag kan oppnevnes egen talsperson for barnet når barnevernsaken skal behandles i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Formålet med ordningen er å gi barnet større mulighet til å få frem sine synspunkter. Dermed vil saken bli bedre opplyst, og barnets rettssikkerhet blir ivaretatt.

3. *Handlingsplan for å styrke forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet*

Representantene kommenterer i sitt forslag at det er kunnskapshull på området, og trekker fram at barn og unges erfaringer og refleksjoner med barneverntjenestene vil være særlig interessante med tanke på fremtidige forbedringer av barneverntjenesten. Representantene skriver også at for å sikre en best mulig bredde av fagmiljøer bør forskningsmidlene fordeles mellom de ulike fagmiljøene for å hindre forskningsmessig innretning. Representantene ber regjeringen legge fram en handlingsplan for Stortinget med forslag til styrking av forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.

get med forslag til styrking av forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.

Barn og unges erfaringer med barneverntiltak ble sist undersøkt gjennom en brukerundersøkelse som ble lagt frem i år. Undersøkelsen ble gjennomført av Diakonhjemmet høgskole etter oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Kartleggingen ble bestilt for å danne fundamentet for en mere systematisk satsing på brukermedvirkning i det statlige barnevernet.

Jeg er enig i at vi fortsatt har kunnskapshull innenfor barnevernområdet. Over flere år har departementet, i samarbeid med direktoratet, hatt en systematisk satsing på forskning gjennom en felles forsknings- og utviklingsstrategi. Gjeldende strategi (2009 – 2012) danner utgangspunkt for nåværende satsing. Det vil bli utarbeidet en ny strategi innen utgangen av 2012. Hovedformålene med satsingen er å sørge for langsiktige, helhetlige og koordinerte satsinger som skal gi et godt grunnlag for politikktutforming og kompetansebygging i praksisfeltet.

Departementet og direktoratet gir midler direkte til flere forskningsmiljøer som har ulik profil, men en stor del av midlene konkurransenutsettes også gjennom konkrete forskningsprosjekter. Departementet, i samarbeid med direktoratet, vurderer til enhver tid hvilke forskningsbehov som foreligger, slik at forskningsinnsatsen blir mest mulig målrettet. Jeg ser på denne bakgrunn ikke behov for å legge fram en egen handlingsplan for Stortinget for styrking av forskning og utvikling innenfor barnevernfeltet.

4. *Begrepsbruken i barnevernet*

Forslagsstillerne er opptatt av at begrepsbruken i barnevernet bør bli mer brukervennlig og mindre fremmedgjørende. Jeg er enig med representantene i at det er viktig at brukerne i barnevernet kjenner seg igjen i og er bekvem med begrepsbruken i barnevernet. Samtidig brukes det i dag begreper som er godt innarbeidet og som er tatt i bruk over lengre tid.

Jeg er åpen for en debatt om hvilke begreper som brukes i barnevernet. I dette arbeidet ser jeg frem til innspill fra Barnevernpanelet. Med utgangspunkt i panelets mandat og sammensetning kan det forventes at barnevernpanelet vil ha synspunkter om begrepsbruken i det fremtidige barnevernet. Barnevernpanelets råd og anbefalinger vil bli et viktig innspill i den videre vurdering av begrepsbruken i barnevernet.

